

บทคัดย่อ

การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนโดยอาศัยบทบัญญัติมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นแม่บทของกฎหมายลักษณะละเมิดของไทยนั้น ผู้เสียหายหรือโจทก์ย่อมมีภาระประการหนึ่งในการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า จำเลยได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อและก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์อย่างไร หากโจทก์ผู้เสียหายไม่สามารถนำสืบพิสูจน์ให้เห็นดังเช่นนั้นได้ก็ย่อมจะต้องแพ้คดีไปโดยที่ไม่ได้รับการชดเชยเยียวยา ซึ่งปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กฎหมายละเมิดไม่สามารถคุ้มครองผู้เสียหายได้ เกิดจากปัญหาภาระการพิสูจน์ซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายทั่วไปที่ว่า “ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบ” แต่เนื่องจากการนำสืบให้เห็นถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของจำเลยนั้นอาจเป็นเรื่องยากสำหรับโจทก์ผู้เสียหายที่จะพิสูจน์ให้ศาลเห็นจริงตามที่ตนได้กล่าวอ้าง ดังนั้น การที่กฎหมายกำหนดให้ภาระการพิสูจน์ตกอยู่แก่ผู้ฝ่าฝืนกฎหมายย่อมเป็นการเหมาะสมและยุติธรรมมากกว่าเพราะเหตุแห่งการละเมิดนั้นอาจอยู่ในความรู้เห็นของจำเลยผู้ก่อเหตุหรือผู้ทำละเมิดแต่เพียงฝ่ายเดียว หรือแม้โจทก์จะสามารถพิสูจน์ว่าเหตุการณ์ได้เกิดขึ้นจริง แต่ก็ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ประกอบกับสังคมในปัจจุบันมีลักษณะของการละเมิดเกิดขึ้นหลายรูปแบบ และมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมาซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อบุคคลในสังคมทำให้ผู้เสียหายในคดีละเมิดเหล่านี้ไม่ได้รับการชดเชยเยียวยาแต่อย่างใด

จากการศึกษาถึงแนวคิดและเจตนารมณ์ของการบัญญัติข้อสันนิษฐานของกฎหมายตามมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นข้อสันนิษฐานความผิดที่เป็นกลไกของกฎหมายที่สามารถเข้าไปคุ้มครองผู้เสียหายในแง่ของการช่วยลดภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลย โดยผู้เขียนได้ทำการศึกษาวิเคราะห์กฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามมาตรา 422 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องปฏิบัติตามอันได้แก่ หน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายพิเศษต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความจงใจหรือความประมาทเลินเล่อของผู้กระทำ ความผิดซึ่งเป็นองค์ประกอบความรับผิดเพื่อละเมิดตามมาตรา 420 โดยผู้เสียหายเพียงแต่บรรยายฟ้องให้เห็นได้ว่า ความเสียหายดังกล่าวเกิดจากการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นก็เพียงพอที่จะสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้ผิด ผู้เสียหายจึงไม่ต้องพิสูจน์ว่า จำเลยได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อแต่อย่างใด อันเป็นการผลักระการพิสูจน์ประเด็นดังกล่าวไปให้จำเลยเป็นผู้พิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าวแทน

แต่ในทางปฏิบัติพบว่า มีการนำมาตรา 422 มาปรับใช้ในคดีละเมิดจำนวนค่อนข้างน้อยซึ่งอาจเป็นเพราะผู้ใช้กฎหมายไม่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของมาตรานี้ อีกทั้งคำพิพากษาศาลฎีกาบางฉบับได้มีการนำมาตรา 422 มาปรับใช้ในลักษณะเป็นความรับผิดทางละเมิดที่เป็นเอกเทศแยกต่างหากจากมาตรา 420 ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย นอกจากนี้ผู้ใช้กฎหมายได้นำมาตรา 422 มาปรับใช้เพียงเพื่อเป็นการอธิบายคำว่า “โดยผิดกฎหมาย” เพื่อให้ครอบคลุมการประกอบความรับผิดเพื่อละเมิดตามมาตรา 420 เท่านั้น โดยมีได้พิจารณาว่ากฎหมายที่จำเลยฝ่าฝืนนั้นเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อที่จะปกป้องบุคคลอื่นตามความมุ่งหมายของมาตรา 422 หรือไม่ รวมทั้งความไม่ชัดเจนของคำว่า “กฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น” ซึ่งเป็นการบัญญัติไว้อย่างกว้างทำให้ผู้ใช้กฎหมายไม่สามารถทราบได้ว่า กฎหมายที่มีลักษณะเช่นใดบ้างที่เป็นกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามเจตนารมณ์ของมาตรา 422 และบัญญัติอยู่ในกฎหมายฉบับใด ทำให้การบังคับใช้กฎหมายในแต่ละฉบับจึงต้องมีการตีความว่ากฎหมายที่นำมาฟ้องร้องนั้นเป็นกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามความในมาตรา 422 หรือไม่ ซึ่งทำให้เกิดความยุ่งยากแก่โจทก์ในการนำมาตรา 422 มาปรับใช้ในการดำเนินคดี จึงทำให้คดีละเมิดเหล่านี้มิได้มีการนำข้อสันนิษฐานความผิดของมาตรา 422 มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางคดีอย่างแท้จริง

จากการศึกษาผู้เขียนเห็นว่า ผู้ใช้กฎหมายควรตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการนำข้อสันนิษฐานความผิดตามมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้ในคดีละเมิดที่เกิดจากการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น โดยเริ่มจากการเน้นให้เห็นความสำคัญของมาตราดังกล่าวตั้งแต่ในชั้นการศึกษาวิชากฎหมาย เนื่องจากในระบบการเรียนการสอนกฎหมายลักษณะละเมิดมักจะไม่ค่อยเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของมาตรา 422 เท่าที่ควร ทำให้มาตรา 422 ดูเหมือนจะถูกทิ้งในระบบกฎหมายไทย ทั้งที่เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองผู้เสียหายในฐานะเป็นข้อสันนิษฐานความผิดที่สามารถช่วยลดภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายในคดีละเมิด อีกทั้งยังเป็นการช่วยลดขั้นตอนในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลให้รวดเร็ว กระชับยิ่งขึ้น และช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของคู่ความอีกด้วย ซึ่งบทบัญญัติมาตรา 422 นั้นนอกจากจะช่วยลดภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายแล้ว ยังเป็นการกระตุ้นให้บุคคลในสังคมเพิ่มความระมัดระวัง และปฏิบัติตามกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่นอันจะส่งผลให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยแก่สังคมด้วยในขณะเดียวกัน